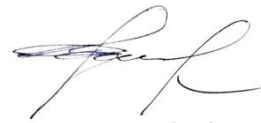


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра філософії, політології та міжнародних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії,
політології та міжнародних відносин
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені В. Винниченка



Ю. В. Харченко

«27» серпня 2020 р.

ПРОГРАМА
державного екзамену з

ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН, СОЦІОЛОГІЇ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН,
РЕГІОНАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ГЕОПОЛІТИЧНИХ
ВИКЛИКІВ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ,
МІЖНАРОДНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ
для спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації, регіональні
студії
галузі знань 29 Міжнародні відносини
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Програму державного екзамену
розглянуто та ухвалено
на засіданні кафедри
філософії, політології та
міжнародних відносин
Протокол №1 від «27» серпня 2020 р.

Програма державного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії галузі» знань 29 міжнародні відносини за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Освітньо-професійна програма: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Укладачі:

- 1. Харченко Юлія Володимирівна** – доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;
- 2. Стадніченко Руслан Вікторович** – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;
- 3. Ключенко Едуард Олександрович** – кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;
- 4. Коломієць Олег Валерійович** – доктор політичних наук, доцент кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

ВСТУП

Програма державного кваліфікаційного екзамену була розроблена колективом викладачів кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Зміст програми відповідає змісту, вимогам освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Державний кваліфікаційний екзамен зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» є однією з форм атестації випускників за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, яка здійснюється після завершення теоретичної та практичної частини навчання.

Метою проведення кваліфікаційного екзамену є:

- встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам освітньо-професійної програми (за відсутності відповідного стандарту);
- оцінювання рівня сформованості загально-професійних і спеціалізовано-професійних компетентностей (знання, вміння, комунікація, автономність та відповідальність, інтегральна компетентність) випускників, передбачених відповідним рівнем національної рамки кваліфікацій і освітньо-професійною програмою підготовки фахівців за даною спеціальністю;
- присвоєння кваліфікації випускникам, які успішно склали державний екзамен та захистили дипломну роботу.

Програмні результати навчання за спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Знання

Демонструвати фундаментальні знання, набуті в процесі навчання, щодо природи, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики.

Демонструвати розуміння сутності процесів глобалізації та аналізувати їх вплив на міжнародні відносини.

Демонструвати знання наукових підходів, методологій та методик дослідження проблем міжнародних відносин, зовнішньої та регіональної політики.

Демонструвати поглиблені знання проблем міжнародної та національної безпеки, міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів, підходів, способів та механізмів забезпечення безпеки в міжнародному просторі та в зовнішній політиці держав.

Демонструвати знання про природу міжнародних комунікацій, проблеми розвитку держав та міжнародних регіонів у глобальному, регіональному та локальному контекстах.

Демонструвати фундаментальні знання основних понять і категорій теорії зовнішньої і міжнародної політики, національної, регіональної (європейської) та глобальної безпеки.

Уміння

Збирати, обробляти та аналізувати значний обсяг інформації про стан та сучасні тенденції міжнародних відносин, зовнішньої та регіональної політики держав.

Визначати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.

Організовувати та проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів і міждисциплінарних підходів.

Володіти іноземними мовами на професійному рівні.

Застосування знань

Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин та світової політики.

Оцінювати міжнародні події, процеси у сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних та регіональних системах.

Здійснювати діяльність у дипломатичній та інших суміжних до міжнародного та міжрегіонального співробітництва сферах.

Проводити підготовку, розробку та реалізацію проектів прикладних досліджень міжнародних відносин, зовнішньої та регіональної політики.

Організовувати та здійснювати індивідуальні та групові дослідницькі проекти у сфері міжнародних відносин, зовнішньої та світової політики, регіоналістики та міжнародних комунікацій

Виконувати професійний усний та письмовий переклад з/на іноземну мову, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої та світової політики, міжнародних комунікацій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.

Здатність аналізувати особливості і тенденції розвитку міжнародних відносин шляхом інноваційних прикладних технологій.

Комунікація

Взаємодіяти з фахівцями інших галузей при розробці та реалізації прикладних та наукових проектів у сфері міжнародного співробітництва та дипломатії.

Організовувати та вести професійні дискусії у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Брати участь у фахових дискусіях із проблем міжнародних відносин, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, поважати опонентів і їхні погляди.

Доносити до фахівців і широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з актуальних питань міжнародних відносин.

Здатність складати документи державною та іноземними мовами, представляти результати виконаної роботи.

Автономія і відповідальність

Професійно відстоювати інтереси України у різних сферах міжнародних відносин.

Демонструвати здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності.

Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток.

Самостійно приймати рішення, бути лідером, відповідати за командну роботу.

Здатність проектувати та будувати команду, набувати та використовувати міжособистісні навички та вміння, працювати злагоджено та результативно, налагоджувати ефективну взаємодію в колективі.

Порядок проведення державного кваліфікаційного екзамену регламентований Положення про атестацію здобувачів вищої освіти у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка.

Сформовані компетентності:

1. Інтегральні компетентності

- Здатність розв'язувати комплексні теоретичні та практичні задачі і проблеми під час професійної діяльності в галузі міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій та регіональних студій або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов та вимог.

2. Загальні компетентності

- **ЗК-2** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК-3** Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності.
- **ЗК-5** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, зокрема завдяки використанню інформаційних і комунікаційних технологій.
- **ЗК-6** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- **ЗК-8** Здатність працювати як автономно, так і в команді.
- **ЗК-9** Здатність генерувати нові ідеї, виявляти ініціативу та підприємливість.

3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

- **СК-1** Поглиблені знання про природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики.
- **СК-3** Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини в різних контекстах, зокрема філософському, політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.
- **СК-4** Поглиблені знання про теоретичні та прикладні дослідження з міжнародних відносин і світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.
- **СК-5** Поглиблені знання про природу та джерела зовнішньої політики держави, еволюцію підходів до формування та здійснення зовнішньої політики, принципи організації системи зовнішньої політики та функціонування інститутів зовнішньої політики.

- **СК-9** Здатність провадити прикладні аналітичні розробки проблем міжнародних відносин та регіональної політики, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.
- **СК-10** Здатність виробляти підходи до розв'язання проблем і завдань у сфері міжнародних відносин, міжнародної та національної безпеки, зовнішньої політики (зокрема, міжнародних та внутрішньодержавних конфліктів).
- **СК-14** Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію, доносити до фахівців і нефахівців комплексну міжнародну та регіональну інформацію у стислій формі, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології.
- **СК-15** Здатність здійснювати фахову діяльність з дотриманням етичних норм, професійної коректності, врахуванням етнонаціональної, конфесійної та культурно-історичної специфіки об'єктів професійної діяльності; здійснення професійних обов'язків у конкурентному середовищі.
- **СК-16** Здатність виявляти, спираючись на новітні підходи, що склались в сучасній науці, особливості національних процесів у різних країнах, враховувати їх вплив на сучасне суспільство, державну внутрішню, зовнішню та регіональну політику в умовах глобалізації.

Програмні результати навчання відповідні компонентам освітньої програми:

- **РН-1** Демонструвати фундаментальні знання, набуті в процесі навчання, щодо природи, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики.
- **РН-2** Демонструвати розуміння сутності процесів глобалізації та аналізувати їх вплив на міжнародні відносини.
- **РН-5** Демонструвати знання про природу міжнародних комунікацій, проблеми розвитку держав та міжнародних регіонів у глобальному, регіональному та локальному контекстах.
- **РН-8** Визначати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.
- **РН-9** Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.
- **РН-10** Організовувати та проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів і міждисциплінарних підходів.

Програма державного екзамену

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Тема. Міжнародна політика як соціальне явище.

Теоретичне наповнення даного модуля характеризує міжнародну політику як продовження природної соціальності людини (Арістотель) та засіб подолання природної відокремленості (Піфагор), як спосіб урятування людства від самознищення (Августин, Лютер). Розглядаються парадигми дослідження міжнародної політики: теологічна, натуралістична, соціально-раціонально-критична, а також основні групи визначень цього поняття. Підкреслюється, що існування різних визначень терміну «міжнародна політика» пояснюється її складністю, багатогранністю її змісту. Окреслюються структурні компоненти міжнародної політики.

Аналіз природи та сутності міжнародної політики передбачає осмислення її зв'язків з іншими сферами суспільного життя: економікою, мораллю, культурою, релігією, правом, екологією тощо. Значення політики проявляється в її суспільних функціях.

Отже, змістовна наповненість та логічна спрямованість модуля дозволяє визначити поняття і суть міжнародної політики, зробити висновок, що вона не створює особливу форму суспільного життя, але й не заперечує наявності власної державно-владної сфери, інтегрує різні сторони явищ, але й не зводиться до жодного з них. Зрозуміти, в чому полягає мета, завдання, засоби, ресурси міжнародної політики, що всі сфери суспільного життя не тільки активно впливають на міжнародну політику, а є об'єктами свідомого політичного керівництва й управління.

Тема. Міжнародна політика – ядро суспільної цілісності.

Вивчаючи міжнародну політику, досягаючи науки суспільного управління, слід зрозуміти міжнародну політику як таку царину людської діяльності, в якій виявляються відмінності інтересів соціальних груп, класів, націй тощо, де ці інтереси стикаються, протиставляються й узгоджуються. Тому увага в змістовному модулі акцентується на аналізі ієрархії міжнародних політичних інтересів, що дає можливість зрозуміти, чому саме політичні інтереси – те внутрішнє усвідомлене джерело політичної діяльності, котре підштовхує суб'єктів міжнародної політики до постановки певних цілей і здійснення конкретних політичних дій для їх досягнення.

В змістовному модулі розкриваються основні підходи до аналізу міжнародної політичної стабільності, а, особливо, міжнародного конфлікту і напруги. Пояснення сутності міжнародної політичної стабільності та її загальних ознак дозволяє усвідомити, що вона визначається суспільною та її політичним режимом і означає нормальне функціонування міжнародної політичної системи, всіх її інститутів, відсутність збоїв у механізмах державної влади. Ознайомлення з сучасною теорією конфліктології надає можливість вміти виділяти причини виникнення міжнародних політичних конфліктів, проводити їх класифікацію, аналізувати основні механізми, методи регулювання міжнародних політичних конфліктів.

Ціль, засоби й результат – основні компоненти як міжнародної політичної, так і будь-якої іншої діяльності. Тому аналіз цієї проблеми допоможе засвоїти тезу, що для реалізації політичних цілей неможливо використання будь-яких засобів. Від

тих цілей, досягнення яких можливо тільки за допомогою антигуманних дій, потрібно відмовитися

При вивченні теми, треба мати на увазі, що міжнародна політична система – одна з найскладніших категорій теорії міжнародних політичних відносин. Спочатку слід з'ясувати сутність і значення системного аналізу міжнародних відносин, що нового він вніс для розуміння природи міжнародної політики. Наступним кроком є розуміння, що собою являє загальна теорія систем, розгляд розвитку теорії міжнародних політичних систем, здійснених Т. Парсонсом, Д. Істоном, Г. Алмондом, порівняння їх теорій міжнародних політичних системи. Розкрийте структуру міжнародної політичної системи, дайте характеристику основним структурним елементам міжнародної політичної системи, з'ясуйте яку роль вони грають в її функціонуванні. Визначіть функції міжнародної політичної системи, зробіть аналіз змісту функцій і покажіть їх значення для життєдіяльності міжнародних відносин в цілому. Зверніть увагу на типологію міжнародних політичних систем, яка дозволяє більш глибоко аналізувати функціонування міжнародних політичних систем в різних історичних і національно-державних умовах, показує спільне і відмінне між ними. Основний метод типології міжнародних політичних систем – їх порівняльний аналіз. Порівняння типів міжнародних політичних систем за різними критеріями, дозволяє більш глибоко аналізувати їх переваги і недоліки. Аналізуючи типологію міжнародних політичних систем, треба з'ясувати, як змінювалися теоретичні підходи на типологію міжнародних політичних систем з античних часів, коли розглядали характерні особливості різних форм правління, і до сучасної типології міжнародних політичних систем.

Розглядаючи політичну систему України, слід звернути увагу на те, що незалежна Україна обрала демократичний тип політичної системи суспільства, що й визначено в Конституції (Основному Законі) України. На сучасному етапі розвитку України відбувається процес формування нової політичної системи в нашій країні. З'ясуйте складові елементи цього процесу, проаналізуйте основні напрями і перспективи формування нової політичної системи України, виходячи з глибокого і всебічного аналізу всіх структурних елементів міжнародної політичної системи.

Тема. Політичні ідеології у міжнародних відносинах.

Політична ідеологія є однією із форм політичної свідомості. Аналіз основних трактувань ідеології пояснює, що вона безпосередньо пов'язана з владою і владними відносинами. За допомогою ідеологічних категорій обґрунтовується або заперечуються ті чи інші міжнародні політичні інститути, політичні курси, соціально-політичні доктрини. Вона покликана надавати значимості інституційним стосункам між людьми, пояснювати політичні реальності в конкретно-історичних умовах в міжнародному аспекті.

Розглядаючи сучасні політичні ідеології, треба мати на увазі, що на розвиток кожної із них впливають різноспрямовані і суперечливі тенденції. Необхідно засвоїти, що вони еволюціонують залежно від зрушень в економіці і соціальній структурі, культурі, міжнародному суспільно-політичному житті. Тому, аналізуючи політичні ідеології, треба вміти дотримуватися принципу історизму, враховувати розвиток, тенденцію до оновлення на основі переосмислення суспільно-політичних практик в міжнародному вимірі.

Важливо знати, що в основі політичних ідеологій лежать різні світоглядні позиції, різні методи пізнання світу, пошуки шляхів його вдосконалення, що вимагає уміння оцінювати їх з позицій загальнолюдських цінностей, демократії і гуманізму.

Усі доктрини слід оцінювати з позицій загальнолюдських цінностей, демократії і гуманізму. Тільки міжнародна політична практика може дати відповідь на те, які з них життєздатні й відповідають проблемам людського прогресу.

Тема. Теорія влади і владних відносин у міжнародній політиці.

Вивчаючи тему потрібно усвідомити, що влада є центральною політичною категорією. Вона дає ключ до розуміння сутності і призначення міжнародної політики і міжнародних політичних рухів. Тому розуміння сутності влади й знання форм її здійснення є однією з основних передумов ефективної міжнародної політичної діяльності, дозволяє виділити міжнародну політику і міжнародні політичні відносини з усієї групи суспільних відносин. Аналізуючи сутність і зміст влади як соціального явища, треба звернути увагу на те, що вона зумовлена цілим комплексом як матеріальних, так і духовних потреб людини, серед яких – потреби свободи, самореалізації, самоствердження, розвитку особистості тощо. Влада визначається як здатність і можливість здійснювати свою волю певним суб'єктам міжнародних відносин, чинити вирішальний вплив на діяльність та поведінку людей за допомогою відповідних засобів.. Такий підхід надає можливість сформулювати знання про специфіку політичної влади як взаємодію суспільних інтересів суб'єктів міжнародної політики на принципах організованого примусу, що здійснюється завдяки інституціоналізації влади і пріоритетності використання політичних засобів. Політична влада має свою специфіку, виявляється як взаємодія суспільних інтересів суб'єктів міжнародної політики на принципах організованого примусу, що здійснюється завдяки інституціоналізації влади з використанням політичних засобів. Для визначення сутності політичної влади порівняйте основні характерні ознаки влади як міжнародного соціального явища і політичної влади, дайте відповідь на питання про спільне і відмінне між політичною і державною владою, зверніть увагу на легітимність влади. Визначте основні елементи структури політичної влади, розкрийте особливості кожного елементу в сфері міжнародних відносин. З'ясуйте, що таке ресурси політичної влади, зверніть увагу на типологію ресурсів політичної влади, простежте як залежить вибір ресурсів політичної влади від характеру політичного режиму. Дайте відповідь на питання, які ресурси використовує сучасний міжнародний світ. Простежуючи характер та тенденції функціонування політичної влади на різних етапах людської цивілізації, можна відзначити тенденцію поступового, починаючи з епохи Просвітництва, процесу демократизації політичної влади. Для з'ясування реалізації влади в міжнародному політичному житті суспільства необхідно розкрити її функції в життєдіяльності міжнародного простору, відповідно до методів здійснення політичної влади, домінування регулюючих, узгоджуваних чи силових форм її забезпечення виділити політичні режими – тоталітарний, авторитарний, демократичний, порівняти їхні основні ознаки, розглянути реалізацію народовладдя в демократичному суспільстві, визначити сутність та умови функціонального розподілу влади на законодавчу, виконавчу і судову, звернути увагу на особливості політичної влади в царині міжнародних відносин.

Питання про владу і владні відносини в сучасному суспільстві є ключовим і актуальним як в теоретичному, так і в практичному аспекті. Для з'ясування цієї проблеми необхідно охарактеризувати зміст і характер трансформаційних процесів, їх складність і суперечливість в міжнародному просторі. Аналіз тенденцій розвитку сфери міжнародних відносин дає можливість зрозуміти характер реформування політичної системи та політичних інституцій, зміни у структурі і принципах управління та регулювання соціальних процесів, необхідність введення інституту Президента, створення багатопартійності, розвиток місцевого самоврядування, розподіл повноважень суб'єктів політичної влади на міжнародній арені.

Тема. Глобальні проблеми сучасності в світовому політичному процесі.

Дедалі важливішою проблемою сучасності стає феномен глобалізації. Сьогодні він охоплює вже не тільки економіку, але й політичну та соціальну сфери.

Глобалізація – це не тільки одна з головних тенденцій міжнародного розвитку. Цим терміном зараз характеризується виникнення нової системи економічних та політичних відносин, яка замінила систему ялтинсько-потсдамську. Під глобалістикою розуміється система наукових знань про генезу та сучасний стан глобальних проблем, класифікація цих проблем та визначення практичних шляхів їхнього розв'язання. Глобалістика виступає як сукупність політологічних, соціологічних, культурологічних та соціально-філософських теоретичних підходів, які формуються відповідно до глобалізму як принципу. Принцип глобалізму вимагає структурно-цілісного погляду на систему соціальних взаємозв'язків людини, природи та суспільства. Необхідно проаналізувати внесок В. Вернадського та А. Ейнштейна у формування глобалізму як способу мислення.

Тема. Геополітичний вимір світового політичного процесу.

Геополітика як політологічна концепція за глобальних політичних змін, які гостро постали на зламі 20-21 століття, набуває нового значення та змісту. Теоретичною основою геополітики, яка базується на ідеї визначального впливу особливостей географічного простору на зовнішню політику держав є географічний детермінізм. Жодна держава у світі не існувала реально без визначеного кордонами власного географічного простору. Його площа та властивості можуть задовольняти чи не задовольняти життєві потреби населення. Дефіцит території чи природних ресурсів змушують держави до активності в тих частинах світу, де вони надлишкові. Геополітики мають рацію у тому, що сфери впливу, як і тенденція у політиці великих держав до їх розширення, – річ об'єктивна. Проаналізуйте роль геополітичного чинника в світових війнах. Експансію та розширення сфери впливу держави геополітики часто сприймали спрощено, як агресію і територіальні загарбання, що не зовсім правильно і відповідає реаліям ХІХ ст. Опишіть геополітичні концепції з вказаної точки зору. Історичний досвід другої половини ХХ – початку ХХІ ст. засвідчує, що форми експансії передбачають також встановлення політичного, економічного, фінансового та інших видів впливу і не завжди пов'язані з прямими анексіями території.

У дослідженнях з теорії і практики міжнародних відносин поняття «світова політика» розглядається в системі категорій теорії міжнародних відносин як центральна категорія. Досить часто поряд із цим поняттям вживається поняття «світовий політичний процес», під яким розуміється сукупна діяльність народів, держав та їхніх інститутів, соціальних спільнот та їхніх організацій і рухів, які

переслідують певні політичні цілі у сфері міжнародного життя. При підготовці питання необхідно розглянути історію формування та появи в науковому аналізі вказаного поняття. Міжнародні політичні відносини в порівнянні з іншими видами міжнародних відносин здавна привертали до себе увагу дослідників. Необхідно пояснити причини такого дослідницького інтересу та описати їх основні риси. Аналіз структури міжнародного політичного процесу слід проводити із з'ясування його суб'єктів, цілей та засобів. Для з'ясування співвідношення категорій «світова політика» та «міжнародні відносини» потрібно проаналізувати їх зміст та сфери використання в науці. Поняття національного інтересу використовується для опису та пояснення зовнішньої політики держави. З'ясуйте його зміст.

Тема. Сучасні тенденції світового політичного процесу.

Однією з особливостей міжнародної політики є те, що вона розвивається в умовах відсутності єдиного центру влади і управління, наслідком чого є поширення в її сфері стихійних процесів і зростання ролі суб'єктивних факторів. Ці обставини заважають визначити якісь загальні закономірності, що обумовлюють розвиток світового політичного процесу. Однак на думку більшості дослідників можна говорити про інтернаціоналізацію та розвиток національних спільнот і держав як закономірності світової політики. При аналізі названих закономірностей потрібно брати до уваги їх конкретні соціальні та історичні умови прояву. Закономірність інтернаціоналізації в наші дні проявляє себе через тенденцію поширення інтеграційних процесів у світі. Необхідно з'ясувати чинники інтеграційних процесів, описати їх види. Дія закономірності розвитку націй та держав, виходу їх на світову арену знаходить прояв в дезінтеграційних процесах. При підготовці відповідного питання потрібно навести приклади явищ політичної дезінтеграції що мали місце в 20 столітті та проаналізувати їх.

Проявом закономірностей інтернаціоналізації та розвитку національних спільнот та держав в світовій політиці є тенденції інтеграції та дезінтеграції. Самим яскравим прикладом інтеграційних процесів у світі є становлення та розвиток Європейського співтовариства. Розпочавшись у економічній сфері з координування політики національних урядів, інтеграційний процес з часом поширився і на політичну сферу. Сьогодні в об'єднаній Європі існує цілий ряд наднаціональних органів із значним колом повноважень. Необхідно описати етапи інтеграційного процесу в Європі, проаналізувати його наслідки для світової політики. Прикладами дезінтеграційних процесів у світі є розпад СРСР, СФРЮ та Чехословаччини. Модернізація є свідомою настановою держави на проведення якісних перетворень у суспільстві. В основі теорії політичної модернізації лежить обґрунтування загальної моделі глобального процесу розвитку цивілізації. Сутність моделі полягає в описі характеру та напрямів переходу від традиційного до сучасного суспільства внаслідок науково-технічного прогресу, соціально-структурних змін, перетворень нормативних та ціннісних систем. Назвіть та розкрийте зміст етапів розвитку теорії модернізації.

Тема. Війна і мир у світовому політичному процесі.

При порівняльному аналізі поглядів на проблему війни та миру вітчизняних та зарубіжних мислителів необхідно звернути увагу на спільне й відмінне в тлумаченні причин виникнення війн та роздумах про правові й політичні умови забезпечення стабільного і тривалого миру. При аналізі еволюції явища війни слід

брати до уваги зміни в її масштабах, змісті, технологічній основі, спробах регламентації. Поява зброї масового знищення викликає потребу переосмислення класичної тези про зв'язок між політикою та війною. Особливого значення це набуло в епоху протистояння двох світових військово-політичних блоків. В постбіполярну епоху, в зв'язку із зростаючою поліархічністю міжнародних відносин та появою зброї масового знищення ще в декількох країнах, в світовій політиці гостро постало питання про обмеження використання військової сили та досягнення цілей політики мирними засобами.

Особливу увагу приділити характеру зв'язку між політикою та війною в ядерну епоху. Окрім двох світових війн в 20 столітті відбулося багато локальних та регіональних війн. При підготовці питання необхідно звернути увагу на причини виникнення згаданих війн, назвати можливі тенденції їх розвитку в майбутньому міжнародному середовищі.

Тема. Проблеми безпеки і стабільності в світовому політичному процесі.

У міжнародно-політичній теорії поняття «безпека» є однією з базових категорій. Проблема безпеки у міжнародних відносинах слід розглядати у кількох вимірах: як національну безпеку, як регіональну, як субрегіональну безпеку, як міжнародну безпеку.

Усвідомлення світу як загальної єдності приводить до формування нової системи поглядів на безпеку. Зрозуміло, що проблема національної і регіональної безпеки, яка сприймалася раніше головним чином у військово-політичному вимірі, виходить за межі компетенції воєнних та визначається широким комплексом соціально-економічних, соціально-політичних, гуманітарних й екологічних чинників, без урахування яких неможливо створити тривалу систему безпеки будь-якої держави чи групи держав. Сьогодні поняття безпеки як таке виходить за національні межі, усе більшою мірою стає проблемою загальнолюдського значення. Якщо раніше загрозу безпеці держави чи групі держав вбачали в зростанні військового потенціалу сусідніх країн то відтепер в еру технологічної революції загроза може йти від невеликих терористичних груп і мати різні форми. На межі нового тисячоліття людство переходить до принципово нової моделі забезпечення своєї безпеки – моделі, побудованої не на військово-блоковому протистоянні, а на співпраці з метою усунення загроз миру та стабільності.

При підготовці відповідного питання слід звернути увагу на особливості регіональної безпеки в порівнянні з іншими видами. Досягнення балансу сил як принципова мета діяльності держав на міжнародній арені походить з найдавніших часів. На основі теорії балансу сил розробляється проблема «центрів сили», що набуває особливого значення при аналізі регіональної безпеки. Поняття стабільності у міжнародних відносинах визначається на політологічному, військово-політичному та військово-стратегічному рівнях. Це поняття щодо системи міжнародних відносин починає активно використовуватись із середини ХХ ст. Раніше перевага віддавалася близьким по змісту поняттям «баланс сил», «статус-кво», «рівновага сил». З'ясуйте зміст поняття міжнародної стабільності та опишіть її статичний та динамічний різновиди.

Тема. Міжнародні системи і світовий політичний процес.

Міжнародні відносини – це середовище, в якому реалізується міжнародна політика з великою кількістю соціальних та політичних суб'єктів. Сучасні

міжнародні відносини являють сукупність «міжнародних політик» окремих держав. Цю сукупність як глобальну взаємодію ще називають світовою політикою. Видова структура міжнародних відносин охоплює низку специфічних взаємодій між їхніми учасниками, кожна з яких пов'язана з окремою, відносно відмежованою від інших сферою діяльності людей. Серед видів міжнародних відносин традиційно виокремлюють зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні, а починаючи з другої половини ХХ ст., також відносини у сфері культури та інформації. Опишіть та з'ясуйте специфіку кожного виду. Міжнародні системи – найважливіше явище міжнародних відносин, а їх еволюція – визначальний процес, форма реалізації міжнародних відносин. Вивчення міжнародних систем, пошук об'єктивних закономірностей їх розвитку, з'ясування їх сутності є найбільш комплексним та повним дослідженням міжнародних відносин. Залежно від просторово-географічних характеристик виокремлюють загальнопланетарну міжнародну систему, регіональні підсистеми-компоненти, субрегіональні підсистеми.

Тема. Прогнозування та аналіз світового політичного процесу.

В умовах постбіполярного світу значно зросла кількість суб'єктів міжнародних відносин та світової політики. Поряд з національними державами важливими гравцями на світовій арені стають міжнародні урядові організації, а також організації регіонального, міжрегіонального і міждержавного наднаціонального характеру. Це призводить до зростання непередбачуваності світового політичного процесу та необхідності врахування при ухваленні зовнішньополітичних рішень великого кола чинників. Тому відповідно в сучасних умовах різко зростає значення аналізу та прогнозування світової політики. З'ясуйте в чому полягає специфіка зовнішньополітичних рішень та назвіть основні стадії їх розробки. Значну роль у визначенні поведінки на світовій арені відіграють зовнішньополітичні традиції країн. Проаналізуйте вплив ідей месіанства та глобалізму на зовнішню політику Росії та США. Назвіть та проаналізуйте найбільш відомі футурологічні прогнози розвитку світової політики.

СОЦІОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Тема. Індивід та соціальні групи як суб'єкти міжнародної політики.

Творцями міжнародної політики виступають її суб'єкти. Сюди входять різні соціальні групи, соціально-політичні міжнародні організації, але, насамперед, індивіди – первісний, вихідний політичний актор, в тому числі і на міжнародній арені. Аналіз сутності політичної суб'єктивності особи має допомогти знати критерії і методи оцінки ролі людини в політиці; умови і типи політичної соціалізації особи; мотивацію, типи і види політичної поведінки особи; засоби вирішення проблеми подолання відчуження людини від політичної влади; класифікацію і типи фундаментальних прав і свобод людини. Знання про місце та роль людини в міжнародній політиці допоможе сформулювати вміння самостійно орієнтуватися у міжнародному політичному просторі й виконувати в ньому певні функції; бути суб'єктом прав і свобод особистості демократично організованого суспільства; виявляти свою індивідуальну політичну поведінку, культуру громадянськості.

Мірою міжнародної політики, рушійним початком політичної активності різних соціальних груп, класів, націй, політичних партій та рухів є сама особа, її

інтереси, ціннісні орієнтації й мета.

Тема. Політичні еліти та лідери держав.

Проблема політичних еліт є однією з центральних в теорії міжнародної політики, оскільки вона безпосередньо пов'язана з характером і якістю політичної влади, з конкретним способом її структурування. Аналізувати політичні еліти означає надати знання про те, хто у певному суспільстві є реальним суб'єктом міждержавного управління і керівництва, у чийх руках зосереджено всю повноту політичної влади, хто прямо чи опосередковано визначає характер найважливіших політичних рішень.

Перехід від тоталітарного режиму до демократичного передбачає зміну типів політичної еліти, створення відкритої еліти. Характеристика цього процесу дає розуміння його складності, коли потрібні значні зусилля, щоб сформувати еліту, котра б відповідала завданням демократизації суспільства в кращих традиціях міжнародної політичної системи.

Політичне лідерство – одне із основних питань усіх елітарних теорій. Вивчення міжнародної політики – це вивчення впливу та впливових осіб. Ознайомлення з різними носіями політичного лідерства дає знання характерних ознак політичного лідера, механізми функціонування та завдання політичного лідерства, а також істотні відмінності в інституті лідерства, які зумовлені певним станом міжнародної системи.

РЕГІОНАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ

Тема. Нація як суб'єкт міжнародної політики.

Визначення політики національних відносин безпосередньо пов'язане з розкриттям суті нації як спільноти людей. Характеристика різних поглядів щодо визначення понять «етнос», «нація» дає можливість окреслити основні ознаки нації, більш повно пізнати місце і роль етнонаціональних спільностей як суб'єктів і об'єктів політики в цілому та міжнародної політики зокрема, бажання зберегти національні особливості, не піддаватися асиміляції, розвивати національну мову, традиції, певні релігійні вірування тощо. Звідси й зрозуміле прагнення до національно-культурної і національно-територіальної автономії, економічного, політичного суверенітету, створення громадського чи національного суспільства.

Для сучасної епохи характерне тяжіння до національної суверенізації. Тому з'ясування сутності внутрішньо- і міжнаціональних взаємин пов'язане з вирішенням політичних проблем, таких як здобуття незалежності, національного самовизначення, вибір державно-правових форм об'єднання національних та інтернаціональних завдань та ін. аналіз перерахованих проблем надає можливість визначити і зрозуміти основні напрямки національної політики молодій незалежній Україні: забезпечення рівноправності й фактичної рівності всіх націй і народностей; створення умов для всебічного розвитку всіх народів; гарантія прав людини, які б виключали національну дискримінацію; побудову національно-державного устрою на основі реалізації права нації на самовизначення; виховання культури міжнаціонального спілкування.

Тема. Держава – головна інституція міжнародної політичної системи.

Проблема визначення поняття «держава» міститься не лише у складності

чіткого окреслення суто державних (не соціальних, юридичних чи політичних) феноменів, але і в історичній мінливості форм суспільного співжиття, зокрема, і державних форм. Отже, дати визначення «державі», а значить охарактеризувати її сутнісно, можна лише вичленувавши інваріантні (незмінні) структури за всіх історичних форм «державності» й на підставі аналізу теорій походження держави.

Аналіз сутності держави, її основних ознак та функцій надасть можливості зрозуміти, що вона посідає особливе місце в політичній системі суспільства, надаючи їй цілісності і стійкості, зорієнтованості на важливі суспільні справи. Держава виконує особливий обсяг діяльності щодо управління, розпоряджається ресурсами суспільства і регулює його життєдіяльність.

Визначення «держави» необхідно базується на сукупності основних атрибутів: народ, влада, територія. Тому необхідно знати, що специфіка державного правління і державного устрою залежить від форм, у які трансформуються ці атрибути державності. Таким чином, треба розуміти, що залежно від домінування того чи іншого типу влади (приватна, приватно-правова, публічна) можна виокремити такі форми державного правління: приватна влада (самовладдя) – монархія; приватно-правова влада – конституційна монархія; публічна влада (правова держава) – республіка. Територія лежить у підґрунті типології державних устроїв: унітарна держава, федеративна, конфедеративна.

З'ясуйте, що розуміється під поняттям «державні органи влади». Охарактеризуйте принципи поділу «влади», їх необхідність та механізм реалізації у сфері міжнародних відносин. З'ясуйте залежність особливостей та характеристик державних органів влади від форми правління, форми державного устрою та типу політичного режиму.

Тема. Правова, соціальна держава та громадянське суспільство в міжнародному світі.

У даному змістовному модулі аналізується історія виникнення та становлення ідей правової, соціальної держави та громадянського суспільства враховуючи міжнародний досвід; розглядаються умови, при яких можливе становлення правової, соціальної держави та громадянського суспільства, їх основні суттєві ознаки та риси.

Змістовна наповненість та логічна спрямованість модуля дозволяє зрозуміти, що, будуючи правову демократичну державу, громадянам недостатньо мати права. Вони повинні вміти і бажати ними користуватися. Ідея правової держави може утвердитися тільки тоді, коли в цієї держави буде рівноправний партнер – громадянське суспільство.

Увага акцентується на тому, що сучасне громадянське суспільство співіснує з державою у діалектичній та суперечливій єдності. В усіх сферах громадянське суспільство змагається з об'єктивною тенденцією державних структур до монополізації економічного, соціального і духовного життя. Завдання держави – виробити стратегію, визначити і обґрунтувати пріоритети, пропорції розвитку суспільства, стимулювати суспільно-корисну діяльність громадян і захищати їхні права, власність, особисту гідність, а також кордони і внутрішній порядок.

Аналіз діалектичного взаємозв'язку правової, соціальної держави і громадянського суспільства пояснює, що держава здатна значно обмежити життєдіяльність громадянського суспільства, однак зруйнувати його не може, бо

останнє є первинним щодо неї. У свою чергу, громадянське суспільство також може істотно обмежити функції держави, але підмінити або відмінити державу на сучасному етапі розвитку неспроможне.

Тема. Індивіди у світовому політичному процесі.

Проблема політичного лідерства має давню історію. Так ще в епоху античності лідером вважали особу, здатну творити історію. Певний історичний період вимагав свого лідера, вождя, і в кожний період з'являлися теорії, які відображали чи рекомендували тип, образ та завдання лідера. Опишіть розвиток ідеї лідерства в європейській політичній думці. Особливий науковий інтерес та велике практичне значення має з'ясування чинників поведінки лідера в конфліктних ситуаціях. Проаналізуйте внесок психологічної науки в дослідження вказаної проблеми. Якщо аналізувати діяльність політичних лідерів у сфері зовнішньої політики то її прояви є досить складними. В сучасних умовах вони вимушені грати роль посередників між своїми конституантами і керівниками інших націй і міжнародних організацій. Політичні лідери є учасниками подвійної гри – на рівні внутрішньої політики і на рівні дипломатії. Необхідно проаналізувати вплив вказаних рівнів на поведінку політичних лідерів. Опишіть інституційні умови та механізми формування політичного лідерства в Україні.

Тема. Розпад колоніальних систем. Країни, що визволилися, у світовому політичному процесі.

По закінченні другої світової війни розпочався процес деколонізації, який тривав кілька десятиріч та спричинив ліквідацію колоніальних імперій. Основними чинниками розпаду колоніальних імперій були: поразка в другій світовій війні Німеччини, Італії та Японії та втрата ними своїх колоніальних володінь; значне ослаблення колоніальних імперій Великої Британії, Франції, Голландії та Бельгії; розвиток національно-визвольного руху, підвищення національної самосвідомості, економічне зростання в колоніях під час другої світової війни; здобуття деякими колоніями, безпосередньо втягнутими в другу світову війну, досвіду збройної боротьби.

Ступінь антиколоніальної активності, піднесення національно-визвольного руху в різних частинах світу були неоднаковими: вони зумовлювалися рівнем розвитку народів, що їх насели, та рівнем політичної свідомості цих народів.

Процес деколонізації умовно поділяють на три етапи (три хвили): перший (1945 - до середини 50-х рр.) – визволення від колоніальної залежності країн Азії; другий (із середини 50-х до середини 60-х рр.) – поява незалежних держав у Північній та Тропічній Африці; третій (з 1975 до 1990 р.) – завершення деколонізації Півдня Африки. З'ясуйте зміст кожного етапу та опишіть їх наслідки.

Тема. Україна у світовому політичному процесі.

Здобуття наприкінці 90-х років 20 століття Україною незалежності поставило проблему зовнішніх орієнтирів держави та пріоритетних векторів співробітництва. Для суверенної України важливим геополітичним чинником є загальноєвропейський процес, входження до європейського та світового загалу на засадах цінностей західної демократії. Цьому підпорядковані зовнішньополітичні пріоритети, налагодження принципово нових дво- та багатосторонніх відносин, а також відповідна внутрішня трансформація. Держави Заходу схвалюють бажання

східноєвропейських країн брати участь в європейських інтеграційних процесах, але підтримують не пряму участь а перехідні форми. Виділіть етапи входження України в євроструктури та з'ясуйте їх зміст. Для сучасної України особливо важливим є регіон Центральної та Східної Європи, відповідні об'єднання країн цієї частини континенту. Назвіть найвідоміші міждержавні організації вказаного регіону та проаналізуйте участь України в їх діяльності.

При підготовці відповідного питання потрібно описати нетривалий досвід самостійної зовнішньої політики України, проаналізувати її зміст та наслідки. При аналізі сучасної міжнародної політики України потрібно звернути увагу на спосіб її вироблення та здійснення, показати вплив на цей процес зовнішньополітичних орієнтацій провідних політичних сил. Розглядаючи Україну в ролі суб'єкта і об'єкта світової політики, необхідно описати участь української держави в діяльності міжнародних організацій, з'ясувати геополітичні інтереси іноземних держав щодо України, описати співпрацю з великими державами.

Поняття національного інтересу використовується для описування, пояснення змісту, оцінки джерел або адекватності міжнародної політики держави. Особливої уваги питання про національний інтерес заслуговує на перехідних етапах розвитку суспільства. При підготовці завдання необхідно здійснити класифікацію національних інтересів та проаналізувати існуючі в соціально-політичній теорії підходи до вивчення національного інтересу. До структури світового політичного процесу входять наступні суб'єкти та їх політична діяльність: національні держави; організації регіонального, міжрегіонального і міждержавного наднаціонального характеру; міжнародні урядові організації та їх органи; недержавні суспільно-політичні і громадські організації та об'єднання. Необхідно навести приклади відповідних суб'єктів та описати їх. Основними теоретичними підходами до дослідження світової політики є реалізм і неореалізм, лібералізм і неолібералізм, неомарксизм та постмодернізм. Розкрийте їх зміст. З'ясуйте чим відрізняється предмет дослідження світової політики від теорії міжнародних відносин. В дослідженнях світової політики використовуються якісні та кількісні методи. Назвіть їх та опишіть.

МІЖНАРОДНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ІНСТИТУТИ

Тема. Індивіди в світовому політичному процесі.

Слід пам'ятати, що учасниками світового політичного процесу є не самі по собі національні держави, різного роду міжнародні організації а, насамперед, індивіди, що представляють названі утворення і діють від їх імені. Тому дуже важливим для розуміння змісту та напрямів розвитку світової політики є з'ясування характеру та встановлення типу особистості, що діє на міжнародній арені. Назвіть та опишіть інституційну основу індивідуальної політичної діяльності на міжнародній арені. Для опису та пояснення поведінки індивідів в сфері світової політики часто використовується поняття лідерства. Розглядаючи його прояви в світовому політичному процесі слід брати до уваги характер самого лідера, характеристики його конституентів (прихильників, виборців і, ширше, всіх політичних суб'єктів взаємодіючих з ним), взаємозв'язок між лідерами та його конституентами, а також контекст чи конкретну ситуацію, в яких лідерство здійснюється. При аналізі проблем індивідуальної етики в світовій політиці

необхідно назвати та дати характеристику моральним традиціям в міжнародних відносинах.

Тема. Сучасні політичні режими в міжнародних відносинах.

Результатом, наслідком взаємодії держави і суспільства є політичний режим. Політичний режим – термін, який вказує на конкретні форми того, як уряд володіє державою, або державами контролює й управляє процесами в міжнародній сфері. Треба знати, що будь-який політичний режим визначається головним чином через коло вживаних в суспільній взаємодії процедур та способів організації інституцій врядування і влади, стилем прийняття громадських рішень, відносинами між державами і громадянами.

Необхідно розуміти, що політичний режим залежить від пануючого в суспільстві характеру методів і способів здійснення державної влади, визначається мірою поважання й дотримання усіма прав та свобод громадян, лояльністю населення щодо влади, ставленням влади до правових засад життя суспільства, внутрішньою та зовнішньою політикою. Це формально і юридично не фіксована форма міждержавного життя.

Аналіз сутності політичного режиму, основних критеріїв його типологізації формує вміння визначати, характеризувати основні риси класичних типів політичного режиму, робити їх порівняльний аналіз, пояснювати необхідність формування демократичного режиму, при якому встановлюється такий стиль соціальних взаємин, коли їх учасники здатні свідомо й відповідально покладати на себе функції «центру», долати відчужене ставлення до всезагального інтересу; коли авторитет сили чи майна витісняється авторитетом людяності, освіченості, компетентності тощо, і вони регулюються міжнародними структурами.

Тема. Політичні партії і партійна політика у міжнародних відносинах.

Реалізація демократичних засад розвитку суспільства, в цілому, і подальша демократизація міжнародного світу, зокрема, формування правової, соціальної держави і громадянського суспільства можливі лише за умови розвитку різноманітних суспільно-політичних інститутів, зокрема, політичних партій.

Змістовна наповненість теми дозволяє зрозуміти сутність, місце і роль політичних партій у міжнародному житті суспільства, проблеми їх генези, основні ознаки, принципи побудови та функції; усвідомити підходи щодо класифікації партій та партійних систем, проблеми взаємодії політичних партій з міжнародним суспільством і державою, їх роль в політичній та ідеологічній структуризації суспільства, вплив на формування певного типу міжнародної політичної системи.

Вивчення теми дає можливість сформулювати вміння аналізувати та обґрунтовувати стан та вплив політичних партій на міжнародні суспільно-політичні процеси як вияву структурування інтересів відповідних класів та соціальних груп, розвиток міжнародних політичних процесів та подій у суспільстві та в конкретному регіоні країни; визначати пріоритет певних політичних та ідеологічних цінностей та можливості їх формування на різних етапах розвитку міжнародного простору; розвивати конкретні вміння та навички працювати у різних типах соціумів як на мікро-, так і на макрорівнях.

З'ясуйте, що розуміється під поняттям «партійна система». Прослідкуйте, які чини партійних систем виділяють в сучасній міжнародній політичній науці (М. Дюверже, Б. Гаврилишин, Дж. Сарторі). На основі розглянутих типологій опишіть

зв'язок між партійною системою в міжнародних інституціях та чинними політичними режимами.

Проаналізуйте відмінності між феноменом політичної партії та групою тиску в міжнародній сфері. Виділіть основні типи груп тиску. Опишіть феномен лобізму у міжнародних відносинах та виокреміть його засоби.

Назвіть основні політичні партії в Україні початку ХХ століття. Охарактеризуйте їхні програми діяльності з точки зору ідеологічної спрямованості та входження на міжнародну арену. Здійсніть типологію політичних партій в Україні початку ХХ ст. з огляду на соціальну базу міжнародних відносин, ставлення до суспільних перетворень в міжнародному світі.

Тема. Політична свідомість та міжнародна політична культура.

Політична свідомість поряд з міжнародною політичною культурою характеризує суб'єктивний аспект міжнародної політики. Усвідомлення є суттєвою характеристикою всебічних зв'язків людей з інститутами влади й між собою з приводу участі у справах управління суспільством і державою.

Взагалі під політичною свідомістю розуміють форму суспільної свідомості, систему відображення в духовному житті людей політичних інтересів і уявлень різних соціальних груп, національних спільнот, міжнародного простору в цілому.

Теорія міжнародних відносин розглядає політичну свідомість як багато-структурне й багатогранне явище. В залежності від суб'єкта вирізняють: політичну свідомість суспільства, нації, соціальної групи, особистості, міжнародного співтовариства. Згідно ґносеологічного підходу виокремлюють наступні рівні. Емпіричний, буденний, теоретичний та ідеологічний рівень політичної свідомості. Соціологічний аналіз передбачає виділення масової політичної свідомості, групової політичної свідомості, індивідуальної політичної свідомості.

Щодо структури політичної свідомості то в політичній науці виділяють наступні елементи: політичні знання, політичні оцінки та політичні настанови.

Проявами сутності структури політичної свідомості є ряд виконуваних нею функцій: когнітивна, прогностична, моделююча, регулятивна, компенсаторна, інтегруюча, репрезентативна, комунікативна.

Політична ідеологія являє собою одну із найвпливовіших форм політичної свідомості. Вона реалізується в конкретних політико-ідеологічних доктринах, які виправдовують прагнення тієї чи іншої групи осіб до влади (або її використання) і намагаються відповідно до цих цілей підпорядкувати громадську думку та всю міжнародну спільноту власним ідеям.

Наріжним каменем сучасних політико-ідеологічних доктрин є питання про міру та спосіб регулюючого впливу держави на міжнародні процеси (у першу чергу на економічно-виробничі). Той чи інший спосіб розв'язання цього питання різними людьми обумовлюється їхнім соціальним становищем, особистими переконаннями та суб'єктивними уподобаннями.

До сучасних впливових політико-ідеологічних доктрин політологи відносять наступні: лібералізм і неолібералізм (ідеологи: Б. Констан, І. Бентам, Дж.Гобсон, І.Грін, Д.Белл, К.Поппер, З.Бжезінський, О.Тоффлер та ін.); Консерватизм і неоконсерватизм (ідеологи: Е.Берк, Ж. де Местр, Г.Люббе, П. В'яль, П.Уейріг та ін.);

Соціалізм і соціал-демократія (ідеологи: К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін;

Е.Бернштейн, К.Каутський, Ф.Брандт, Ф.Штраус та ін.);

Фашизм і неофашизм (основи: А. Шопенгауер, Ф.Ніцше, К.-Юнг, ідеолог: А.Гітлер).

В основі тих чи інших доктрин лежать різні світоглядні позиції, різні методи пізнання міжнародного світу, пошуки способів його вдосконалення, розвитку міжнародної політичної системи. Всі ці доктрини належить оцінювати з позиції загальнолюдських цінностей, демократії, гуманізму.

На сучасному етапі дослідники притримуються думки, що міжнародна політична культура є одним із факторів який детермінує міжнародне політичне життя суспільства, політичну свідомість і політичну поведінку класів, груп та індивідів.

В сучасній міжнародній політичній теорії під поняттям «міжнародна політична культура» розуміють рівень засвоєння людиною чи суспільством політичних ідей, поглядів, концепцій, програм, досягнень міжнародної суспільно-політичної думки; зрілість і компетентність в оцінках політичних явищ; форма політичної етики, міжнародної поведінки.

В західній теорії міжнародних політичних відносин є одним із поширених (поряд з багатьма іншими) наступне визначення, а саме: міжнародна політична культура розуміється як сукупність позицій, цінностей та моделей поведінки у міжнародній сфері, що зачіпає взаємовідносини влади та громадян.

Явище міжнародної політичної культури має наступну структуру: політичні установи, політичні переконання, політичні уявлення, моделі політичної поведінки, міжнародні відносини.

Існує ряд підходів щодо типології явища міжнародної політичної культури. В основу виділення типів міжнародної політичної культури дослідники, в залежності від методологічних установок, беруть різні принципи та критерії: характер міжнародного суспільного способу виробництва та міжнародної соціально-класової структури (марксизм); тип існуючого політичного режиму (сучасна українська та російська політична наука); рівень включення особистості в міжнародний політичний процес (Г.Алмонд, С.Верба).

Міжнародна політична культура виконує важливі функції в міжнародному політичному житті суспільства: освоєння й перетворення міжнародних політичних відносин в інтересах певних суб'єктів; нормативно-регулююча; виховна; комунікативна; прогностична.

Тема. Міжнародна політика як соціальне явище.

При розгляді теми слід з'ясувати сутність міжнародної політики як суспільного явища, причини її виникнення. Зверніть увагу на багатогранність і багатоаспектність явища міжнародної політики і у зв'язку з цим на різноманітність визначень цього поняття. Вивчіть, проаналізуйте і порівняйте найпоширеніші визначення міжнародної політики. Аналізуючи міжнародну політику як суспільне явище, з'ясуйте, які чинники впливають на міжнародну політику, та охарактеризуйте суб'єкти міжнародної політики: індивід; органи та ланки міжнародних політичних організацій; держава з її інституціями; великі соціальні групи; інші суб'єкти. Визначте основні елементи структури міжнародної політики, роль і місце політичної влади як елементу міжнародної політики. Зверніть увагу на сутність основних теорій природи міжнародної політики, зробіть порівняльний їх

аналіз. Визначте основні види міжнародної політики, з'ясуйте, що лежить в основі їх виокремлення. Проаналізуйте основні функції міжнародної політики залежно від напрямів діяльності її суб'єктів: керівництво та управління суспільством; інституціонування відносин у суспільстві; вироблення загальних цілей та завдань суспільства: забезпечення суспільства діючим принципом розподільчої справедливості; гарантування внутрішньої та зовнішньої безпеки всіх груп та верств суспільства; залучення громадян до участі в міжнародному політичному житті; формування ціннісних орієнтирів, соціального розвитку та актуалізація інтересів і зацікавленості в їх досягненні. З'ясуйте співвідношення міжнародної політики і моралі, визначте основні критерії гуманності міжнародної політики. Визначте зміст і характер сучасних міжнародних соціально-політичних процесів.

Тема. Структура і функції знань про регіональну політику.

Вивчаючи тему, з'ясуйте сутність предмета та об'єкта дослідження регіональної політики. Покажіть, як змінювалось їх бачення і розуміння в процесі розвитку пізнання і зміни об'єктивної реальності світу регіональної політики, розкрийте тенденції, історію і напрями розвитку регіональної політики, її предмета, основних шкіл. Вичленіть і проаналізуйте методи регіональної політики, напрями, шляхи і способи пізнання регіональної політики, способи теоретичної і практичної діяльності людини в регіональній політиці. Зверніть увагу на функції регіональної політики, які визначають її теоретичне і практичне значення, дайте характеристику основних функцій регіональної політики.

Розкрийте сутність структури регіональної політики, з'ясуйте органічний зв'язок регіональної політики з міжнародною політикою, покажіть значення регіональної політики для формування політичної свідомості і культури. Особливий наголос зробіть на те, що вивчення основ регіональної політики відповідає завданням гуманізації підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, допомагає студентам самовизначитися в особистих світоглядних позиціях та духовних інтересах, сприяє формуванню їх політичної культури.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ НА ДЕРЖАВНОМУ ЕКЗАМЕНІ

Шкала оцінювання: у балах, за національною та шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для державного екзамену дипломного проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

Політика оцінювання відповідей випускників

Складова екзаменаційного білету	Максимальна кількість балів
Тести	40 балів
Теоретичне питання 1	20 балів
Теоретичне питання 2	20 балів
Теоретичне питання 3	20 балів

Критерії оцінювання	
Максимально нараховані бали	Параметри оцінювання
17-20	Студент блискуче володіє теоретичними знаннями та практичними навичками. Відповідь повна, логічно обґрунтована, правильно використані наукові терміни. Відмінне виконання матеріалом, вміння застосовувати їх при розв'язанні завдань, з незначною кількістю помилок. Студент відзначається високим (творчим) рівнем компетентності.
13-16	Студент володіє основними теоретичними знаннями та практичними навичками, понятійним апаратом, характеризується достатнім рівнем компетентності. Письмові завдання виконані повністю, але припущено незначні неточності.
9-12	В цілому змістовна і правильна відповідь з певною кількістю значних помилок. Знання студента є достатніми, він виявляє здатність встановлювати найсуттєвіші зв'язки між явищами, фактами, робити висновки та узагальнення, застосовувати вивчений матеріал для розв'язання практичних завдань. Письмові завдання виконані повністю, однак допущено низку неточностей.
5-8	Непогано, але зі значною кількістю недоліків. Необхідні практичні навички роботи із вивченим матеріалом сформовано.

	на базовому рівні. Студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал, знає основні теорії і факти, уміє наводити власні приклади на підтвердження певних думок, робити окремі висновки. Виявляє середній рівень компетентності. Письмові завдання виконані в основному, з деякими фактичними та змістовними помилками
1-4	Відповідає мінімальним критеріям. Студент виявив поверхові знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Письмові завдання виконані з рядом фактичних і теоретичних помилок

**ПИТАННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ, РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ**

1. Предмет і специфіка теорії міжнародної політики. Методологія теорії міжнародної політики.
2. Суть основних парадигм походження міжнародної політики як явища суспільного життя.
3. Потреби та інтереси соціальних груп, класів як основа міжнародної політики і міжнародних політичних відносин.
4. Сутність ідеології та її типів, співвідношення ідеології і політики в міжнародних відносинах.
5. Основний зміст ідеології лібералізму та неолібералізму.
6. Основний зміст ідеології консерватизму та неоконсерватизму.
7. Основний зміст ідеології політичного екстремізму.
8. Основний зміст соціал-демократичної ідеології.
9. Основний зміст комуністичної ідеології.
10. Основні концепції походження влади та її зв'язок з міжнародною політикою.
11. Порівняльний аналіз політичної влади та державної влади у сфері міжнародних відносин.
12. Суть політичної соціалізації особи у міжнародну сферу. Типи, рівні, мотиви та передумови міжнародної політичної діяльності людини.
13. Міжнародна стратифікація. Роль соціальних груп в міжнародній політиці.
14. Політична еліта: ознаки, структура, характерні риси та функції правлячої еліти в міжнародному бутті.
15. Політичне лідерство: сутність, функції і типи. Сучасні теорії лідерства та їх вплив на міжнародне життя.
16. Політична сутність нації. Основні принципи міжнародних дій у національній сфері.
17. Проблеми наднаціональних відносин і варіанти наднаціональної політики.

18. Сутність міжнародної політичної системи за Д.Істоном, Г.Алмондом, Т.Парсонсом. Охарактеризуйте основні компоненти міжнародної політичної системи.

19. Причини виникнення наднаціональної держави. Проаналізуйте концепції походження держави та її роль у міжнародних відносинах.

20. Місце і роль держави у міжнародній політичній системі. Проаналізуйте основні ознаки, структуру та функції наднаціональної держави.

21. Форма державного правління та форма державного устрою, як складові поняття «форми міждержавного устрою».

22. Ідея громадянського суспільства в історії політичної думки. Основні структурні елементи громадянського суспільства та засади його функціонування в міжнародній сфері.

23. Сутність та типологія політичних режимів. Класичні політичні режими в міжнародному вимірі.

24. Етапи генезису політичних партій в світовій історії. Основні ознаки міжнародних політичних партій та їх функцій.

25. Типологія партійних систем. Чинники, що впливають на формування та функціонування партійних систем в міжнародній площині.

26. Сутність, ознаки, типи та функції груп тиску в міжнародній політиці.

27. Політична свідомість: сутність, рівні, види та роль в сфері міжнародних відносин.

28. Основні компоненти міжнародної політичної культури, її історичні типи.

29. Шляхи становлення і розвитку сучасної міжнародної політичної культури.

30. Соціологічні підходи до вивчення міжнародної політики. Рівні соціологічного знання міжнародної політичної сфери.

31. Джерела соціології міжнародних відносин та головні етапи її розвитку.

32. Соціологічне бачення проблем міжнародної політики та міжнародних політичних відносин у протосоціологічний період соціології політики.

33. Традиційні соціально-політичні доктрини суспільного розвитку як вираз інтересів певних соціальних груп та прошарків на міжнародному рівні.

34. Соціологізація політичної думки Заходу як загальна тенденція наук про політичне життя суспільства в першій половині ХХ ст.

35. Основні парадигми сучасної соціології міжнародних відносин.

36. Соціологічна концепція міжнародної політики (соціоаналіз) П.Бурд'є.

37. Витоки української соціології міжнародних відносин (жневський гурток українських соціологів) та соціологічні аспекти праць українських міжнародників, економістів і правників.

38. Сучасна українська соціологія міжнародних відносин та її інституалізація.

39. Сучасні методологічні підходи в соціології міжнародних відносин.

40. Органічний синтез сучасних методологій соціологічного дослідження політичних явищ та міжнародних відносин (Т.Парсонс, Р.Мертон, Е.Гіденс, П.Бурд'є, О.Тоффлер).

41. Технологія і методи соціологічного дослідження міжнародного політичного життя на міжнародному рівні. Програма соціологічного дослідження міжнародних відносин.

42. Соціальне конструювання політичних процесів у міжнародних політичних системах.
43. Соціокультурні детермінанти міжнародного політичного життя. Теорії культурно-історичних типів М.Я.Данилевського і О.Шпенглера. Теорія етногенезу Л.Гумільова.
44. Міжнародні політичні традиції та політичні стереотипи.
45. Політична взаємодія: поняття, види, форми, механізми. Макро- і мікрорівень політичної взаємодії на міжнародному рівні.
46. Взаємодія особистості, соціальних груп з регіональними політичними інститутами.
47. Соціальна нерівність, соціальна структура міжнародних відносин.
48. Соціальна структура електорату політичних партій, об'єднань та блоків.
49. Середній клас – основа соціальної стабільності і соціального порядку в міжнародній політичній системі.
50. Вплив соціальної стратифікації на міжнародне політичне життя: механізми та форми вияву.
51. Особливості відношення громадян до влади та міждержавної адміністрації.
52. Політичні цінності та їх види у міжнародному вимірі.
53. Вплив цінностей і ціннісних орієнтацій на міжнародне політичне життя. Специфіка систем політичних цінностей в різних суспільствах і міжнародній політичній системі загалом.
54. Соціальні аспекти етнополітичного розвитку і взаємодії народів на міжнародному рівні.
55. Соціальні групи та соціальні інститути як складові елементи міжнародної політичної системи.
56. Сучасні західні концепції про взаємодію та співпрацю держав, політичних режимів і суспільств. Делегування владних повноважень самоврядним структурам.
57. Основні управлінські теорії в системі міжнародного політичного менеджменту.
58. Міжнародна політична соціалізація: поняття, агенти, інститути, теорії.
59. Соціологічні дослідження міжнародних політичних відносин і процесів в Україні.
60. Модернізація державного устрою та суспільних відносин як різновид постсоціалістичної моделі українського суспільства.
61. Періодизація трансформаційних процесів в Україні, її закономірності та специфічні риси, роль на міждержавному рівні.
62. Парламентаризм України на міжнародній арені. Генеза законодавчої влади в сучасній Україні.
63. Повноваження Верховної Ради України. Законотворення – основна функція парламенту та його зв'язок із зарубіжними парламентськими фракціями.
64. Проблема формування громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах: історичні передумови та сучасні реалії.
65. Економічні та соціокультурні детермінанти інституалізації громадянського суспільства на міжнародній арені.

66. Співвідношення держави та громадянського суспільства у політичній системі України.
67. Проблеми та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні на міждержавному рівні.
68. Характерні тенденції та європейська практика формування багатопартійності в Україні.
69. Співвідношення політичної культури і міжнародної політичної системи.
70. Характерні риси міжнародної політичної культури. Шляхи формування міжнародної політичної культури.
71. Політична субкультура українців та міжнародний світ.
72. Роль та функції міжнародної політичної системи в процесі соціалізації особистості.
73. Роль посередників міжнародної політичної соціалізації.
74. Проблема політичної ідентифікації та міжнародних відносин України після проголошення політичної незалежності.
75. Політико-правове забезпечення міжнародної політики України.
76. Позаблоковий та нейтральний статус України. Політика багатовекторності.
77. Теорія та практика стратегічного партнерства в системі міжнародних відносин України.
78. Основні напрямки міжнародної політики України: українсько-російські відносини; відносини Україна – ЄС, Україна – країни ЦСЄ.
79. Інтеграційні перспективи України на міжнародній арені.
80. Україна у контексті міжнародних модернізаційних процесів.
81. Проблема інтеграції ЗМІ України у міжнародну політичну систему. Класифікація ЗМІ України.
82. Основні канали і особливості політичного впливу ЗМІ на формування політичної думки населення. Політична інформація та міжнародний світ
83. Сучасна інформаційна ситуація в Україні і тенденції розвитку світових ЗМІ.
84. Основні джерела геополітики.
85. Найважливіші геополітичні епохи.
86. Проаналізуйте типи та категорії контролю над міжнародним політичним простором.
87. Геополітична свідомість та її витoki.
88. Поняття національної геополітичної ідеї: особливості її формування і розвитку.
89. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля.
90. Теорія «морської могутності» А. Мехена.
91. Геополітична теорія Г. Маккіндера.
92. Проаналізуйте геополітичну теорію євразійства.
93. Геополітична теорія К. Хаусхофера і засади нацистської геополітики.
94. Охарактеризуйте основні геополітичні школи ХХ ст.
95. Концепцію мондіалізму (назвіть провідні мондіалістські організації).
96. Геополітична концепція «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтона.
97. Багатополярна геополітична, міжнародна модель сучасного світу.
98. Поняття геостратегії держави та її типи.

99. Геополітичні аспекти національної та міжнародної безпеки держав.
100. Сучасна геостратегія США.
101. Концепція «Нового світового порядку» США та її основні засади у міжнародній політиці XXI ст.
102. Сучасна геостратегія Європейського Союзу.
103. Геостратегія ЄС на міжнародній арені.
104. Геостратегія сучасної Російської Федерації.
105. Геостратегія Китаю на міжнародній арені.
106. Проведіть геополітичний аналіз військово-політичних конфліктів XXI ст.
107. Інформаційні конфлікти та інформаційна геополітика в міжнародному вимірі сучасності.
108. Геополітична регіоналізація України. Засади внутрішньої геополітики в Україні.
109. Переваги і недоліки геополітичного положення сучасної України.
110. Проаналізуйте геополітику і геостратегію сучасної України
111. Геополітичні аспекти взаємодії України і НАТО.
112. Геополітичне середовище співпраці України і держав Центральної та Східної Європи.
113. Геополітичні основи відносин України і Російської Федерації.